

HARMONIE „NEDERLAND EN ORANJE” TE RUCPHEN

1880 — 1980

EEN eeuw muziekleven in Rucphen!
De harmonie „Nederland en Oranje” maakt zich op om dit luisterrijk te vieren, en terecht. Honderd jaar voor een vereniging is niet niks.

In maart 1880 nam een aantal inwoners van de kleine gemeenschap Rucphen het initiatief om een eigen harmonie op te richten, of liever een „armonie”, want de letter h is de Rucphender nooit geleerd.

Anton van Duinkerken geeft in zijn biografie van een Rucphender 1) een korte beschrijving van het dorp in die dagen : „De gemeenschap leefde aan de Brabantse grenskant, waar alle weelde onbekend was. Men leefde er tamelijk primitief, met de natuur mee. Verkeer met de steden was er bijna niet. Het dorpje, (dat toen ± 1200 inwoners telde) 2) was gelegen in een landstreek, die wegens haar ontoegankelijkheid, haar zanderige grond, en misschien ook wel wegens de warmbloedigheid van de bewoners, smalend „de Balkan” werd genoemd.

Iedereen kende iedereen. Men leefde er onder elkaars controle, die scherp kon zijn. De vrouw zal de teugels van het huiselijk bestuur tamelijk strak hebben gehouden, vermoedelijk in tegenstelling tot de eerder meegaande man, die getrouw de dorpsgewoonten volgde, feestend als er feest was, werkend in de werktijd en des winters op zijn kousevoeten over de plavuizen van het achterhuis bonjourend, lummelig en onhandig, maar goedhartig. Het is — aldus nog steeds Anton van Duinkerken — in deze milieus niet ongewoon, dat de vrouw een scherper getekende persoonlijkheid vertoont dan de man, wiens wezen bijna spoorloos opgaat in de dorpsstradities. Vooral in de devoties geeft de vrouw de toon aan. Zij bepaalt de voorkeur voor de bedevaartsoorden die men bezoekt: Beirendrecht, Gaverland, Scherpenheuvel en bij grote welstand Kevelaar, dat héél ver weg ligt. De man gaat 's-zondags naar de mis en naar de herberg; daarna slaapt hij achter de kachel met de poes op zijn knieën, terwijl de vrouw zich opmaakt voor het lof. Zulk een bestaan is strakker van lijn dan men vermoedt, wanneer men Brabant slechts van horen-zeggen kent”. Het gemeenteverslag over 1880 3) is sober gesteld en verschaft ons weinig gegevens om de toestand van Rucphen te beoordelen.

Het is overigens niet pessimistisch over de economische situatie.

Hiervan wordt geconstateerd dat ze de laatste jaren was verbeterd. De reden daarvan werd toegeschreven aan de oprichting van suiker- en andere fabrieken in de omgeving en aan het rooien en opnieuw aanleggen van dennebossen. De arbeid werd ook beter betaald dan voorheen, ofschoon het toentertijd zeker nog geen vetpot was. Een schnabbeltje vond men, als de nood aan de man kwam, in het smokkelen van zout en in het stropen van een haasje; levend vanuit een ander levensbesef vond men dit moreel gewettigd en als men pech had — en dat gebeurde nogal eens — aanvaardde men dit gelaten met het heilige voornemen om het een volgende keer gewiekster te doen. Het burgerlijk armbestuur — waartoe tot 1882 ook Het Schijf behoorde — had over dat jaar een totaal aan uitgaven van f 1006,14, tegenover een inkomstpost van f 1610,315. Men leefde er over het algemeen gelukkig, omdat men niet beter wist. Een zekere luchthartigheid en een gelukkige mogelijkheid om de dingen te aanvaarden zoals ze zijn, kan de Rucphenders niet ontzegd worden.

Vanouds vormden zij een nijvere en arbeidzame gemeenschap, worstelend met de barse grond die zich slechts met tegenzin en veel moeite wat armetierige vruchten laat ontstelen.

Het verenigingsleven in Rucphen uit die dagen beperkte zich tot het parochieel zangkoor en een drietal handboogschutterijen: „Ons Verlangen”, „St. Sebastiaan” en „De Geest der Tijds” 4).

Men zocht de gezelligheid bij elkaar. De gemeenschapszin was groot in het dorp. 's Zomers zat men gezellig voor het huis met elkaar te keuvelen; de mannen vermaakten zich ook wel met „meetje steken”, „landje hakken” en dergelijke spelletjes.

's Winters schaarde men zich rond de plattebuiskachel en was kaartspelen een geliefde tijdverdrijving; de ouderen vertelden verhalen van vroeger, over hekse katten, verborgen schatten, roversbenden bij de Posthoorn, over de duivel enz. Met zeker onzag werd in Rucphen gesproken over enkele boeren, die op vaste tijden zich aan het kaartspel overgaven, waarbij het er soms heel grof naar toe ging en die daarom de veelzeggende naam „De Gouden Ploeg” hadden gekregen. Om welke inzetten het soms ging, wisten in mijn jeugd oudere dorpsgenoten te verhalen.

Bekend is het geval van een van de mannen van de gouden ploeg, die op een zondagmorgen in een niet al te beste bui naar de kerk stapte. Aan zijn gezicht was wel te zien dat het 's avonds tevoren niet al te best gegaan was. Op de belangstellende vraag of hij soms een koe verspeeld had, was het bijtend antwoord: „Was het verdomme maar een koe, 't is g. . . . een pèrd”.

Het gokken zat de Rucphender blijkbaar in het bloed. In een ingezonden stuk in De Grondwet 5) hekelt „eene waarschuwend stem”, „een allerverachtelijkst misbruik van voor aanzienlijke sommen gelds op den biljart te spelen”. De lieden, die zich daaraan schuldig maakten, wilden zich „dikwerf voordoen als de kern van Rucphens ingezetenen”. De anonieme schrijver wijst erop dat door menig weldenkend mens en vooral door het geestelijk gezag het onfatsoenlijke en het schandelijke van dit spel onder het oog was gebracht, maar dat desondanks het misbruik eerder toe- dan afnam. Beperkte aanvankelijk het aantal gokkers aan de biljarttafel zich slechts tot vier à vijf koppige personen die het allemaal op de beurs van hun makkers hadden gemunt, steeds kwamen er jongelui bij en vooral voor hen was het waarschuwend woord bedoeld.

Van Duinkerken had zeker gelijk toen hij constateerde dat er weinig verkeer was met de steden. Een poging van J. de Visser te Sprundel om een omnibusdienst van Sprundel over Rucphen naar Roosendaal te organiseren, was na één jaar wegens gebrek aan belangstelling in 1880 opgeheven 6). De Rucphender bleef het liefst thuis.

Er was overigens weinig vertier in de gemeenschap. Daarom staken enkele mensen de hoofden bij elkaar om daar wat verandering in te brengen. Dat men daarbij eerst mijnheer pastoor eens polste was vanzelfsprekend. Pastoor Desiderius J. L. Fassaert, een Hulsterse brouwerszoon en afkomstig uit een familie met vele verdienstelijke amateurs op muzikaal gebied heeft misschien de idee zelf gelanceerd, maar anders toch wel met veel welwillendheid gestimuleerd.

Had men in Rucphen het potje al voorgekookt? We kunnen er slechts naar gissen, want het harmonie-archief ontbreekt totaal van 1880—1924. In ieder geval hadden de dorpsbewoners in juli 1879 kennis kunnen maken met een muziekgezelschap. De harmonie „Nut en Vermaak” uit Zundert had op haar reis naar het muziekfestival te Roosendaal in Rucphen een halte ingelast om „eene schoone aubade” te brengen. Dit evenement trok een grote belangstelling want — zo meldt ons de verslaggever — „muziek toch hoort iedereen graag” 7).

Enkele maanden later, in maart 1880, werd er een bijeenkomst belegd in de herberg van Jac. J. Commissaris, waar het plan werd geopperd om een eigen muziekgezelschap op te richten. Hoewel de vele opgekomen razend-enthousiast waren, kon niet direkt tot een besluit worden gekomen. Men zag wel wat op tegen de vooral financiële consequenties.

Soirée-Amusante

TE GEVEN DOOR DE

Harmonie „Nederland en Oranje” te RUCPHEN

(Directeur : de Heer A. J. MAAS)

op **ZATERDAG 28 en ZONDAG 29 JANUARI 1933,**

in de zaal van den Heer J. STROOP te RUCPHEN

- - - **PROGRAMMA** - - -

1. MUZIEK.
2. DE PHILOSOPHISCHE LANTAARNOPSTEKER, ... kom. voordr.
3. DE VERONGELUKTE ONDERTROUWPARTIJ . . . . . kom. voordr.
4. DE HENGELAAR EN DE ZEEMAN . . . . . duet.
5. TE LAAT . . . . . dram. voordr.
6. MIJN WEDERHELFT . . . . . kom. voordr.

PAUZE

7. MUZIEK.
8. DE BEDROEFDE RECRUUT . . . . . kom. voordr.
9. ONBESCHAAFDE NEGERS . . . . . dram. voordr.
10. GELUKSVOGELS . . . . . duet.
11. DE BLAUWE KIEL . . . . . dram. voordr.
12. KOBUS PIK . . . . . kom. voordr.
13. ADVOCaat EN CLIËNT . . . . . duet.
14. MUZIEK.

Op ZATERDAG uitsluitend voor Dames.

Dames-huisgenooten van Leden en Donateurs gratis. Andere Dames tegen betaling van **50 cent**.

Op ZONDAG uitsluitend voor Heeren.

Leden en Donateurs gratis. Andere Heeren tegen betaling van **50 cent**.

Schoolgaande Kinderen hebben geen toegang.

Aanvang op beide dagen om half zes.

HET BESTUUR.

Electricische Drukkerij W. Vosselmans, Zundert.

Programma muziek- en toneeluitvoering door N. & O. van 1933.

*Jan Schrauwen Azn.
werkend lid van N. & O. van 1911—1964,
bestuurslid van 1921—1964, tevens met enkele onderbrekingen secretaris,
onderdirecteur 1927—1966, daarna (ere-)bestuurslid.*

Elf mensen zetten echter door en zij zouden de grondleggers worden van de nu honderdjarige. Het waren: de gemeentesecretaris J. van Nispen, de smid Leonardus van den Wildenbergh,, de landbouwer Paulus Antonissen, de winkelier (later gemeenteontvanger) Jacobus J. Commissaris en diens broer de landbouwer Hubertus Commissaris, de bakker Wilhelmus („Gieliom”) J. Verpalen, de landbouwer Paulus van Overveld, de postbode Marinus Schrauwen, de winkelier Marijn Hoendervangers, de schoolmeester Cornelis J. van den Wildenbergh en de wagenmaker Cornelis Quirijnen. Zij besloten ieder f 10,— uit te leggen om zodoende een financiële basis te vormen. Zij wisten voorts binnen enkele weken een aantal jongeren te bewerken om lid te worden van het muziekgezelschap. Onder deze was Alphons H. Tonnaer 9), een in Rucphen gestationeerde belastingambtenaar, afkomstig uit het Limburgse Thorn, die op zich nam de muzikanten op te leiden.

Men kon beginnen met twaalf instrumenten die bij de firma Kessels te Heerlen (of Tilburg?) besteld werden. Zij kwamen met „het spoor” in Etten aan, van waaruit zij met een handkarretje naar Rucphen werden gehaald. Het bleek degelijk spul te zijn, en nu, na een eeuw, is b.v. de S-klarinet van toen nog aanwezig, hoewel deze niet meer gebruikt wordt.

De repetities konden starten en deze werden voorlopig gehouden ten huize van de voorzitter J. van Nispen op de zolder. De jonge vereniging had al spoedig met pech te kampen, omdat de eerste dirigent — toen nog kapelmeester genoemd — Tonnaer, begin juni 1880 werd overgeplaatst naar Tegelen en Rucphen metter-woon moest verlaten.

Men wist nu de heer Mouwen aan te trekken, een gepensioneerde stafmuzikant, afkomstig uit Oudenbosch. Deze was een verstandig man, die zijn eigen beperkingen goed kende. Bij het grote concours dat in juli 1880 door de handboogschutterij „Ons Verlangen” werd gehouden, en waaraan maar liefst 34 zusterverenigingen deelnamen, bewerkte hij dat de Standdaarbuitense harmonie „Oefening” de muzikale omlijsting verzorgde 10). Hij voorkwam daarmee dat de Rucphense harmonie een slechte beurt maakte, doch tevens demonstreerde hij hiermee tot wat een kleine gemeenschap in staat was.

Uit een mededeling in de kranten weten we ook dat door Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden 11) een belangrijke gift werd gedaan aan de harmonie. In verband hiermede — zo wil de overlevering — zou de vereniging de naam „Nederland en Oranje” heb-

ben aangenomen, maar de berichten in de kranten geven dit causaal verband niet 12).

Van het eerste openbaar optreden van de jonge vereniging wordt gewag gemaakt op 3 september 1880. Op die dag kwam de Liedertafel of Zangvereniging van Sprundel naar Rucphen, alwaar zij aan het begin van het dorp werd afgehaald door "Nederland en Oranje". Gezamenlijk werd een rondwandeling door het dorp gemaakt, tijdens welke beide verenigingen afwisselend iets te gehore brachten. Dit viel bijzonder goed in de smaak en vooral de harmonie verwierf er zich veel good-will mede 13).

Met de komst van de dirigent Mouwen was de vereniging voor haar repetities verhuisd naar de openbare lagere school.

Al spoedig ook kreeg de harmonie een vaandel, dat vervaardigd was door het atelier Kalker in Breda; een deputatie van het bestuur haalde het in Breda af en in Seppe stond de rest van de vereniging om het nieuwe vaandel met muziek naar Rucphen te brengen 14).

In 1883 nam men voor de eerste maal deel aan een festival, n.l. te Zundert.

Op 26 juli 1887 overleed de voorzitter, die tevens actief muzikant was. Het Dagblad van Noord-Brabant vermeldde dat in de begrafenisstoet drie gezelschappen meeliepen, waaronder „Nederland en Oranje”. De verslaggever merkte nog op dat in hem het dorp een braaf man verloor, die om zijn milddadigheid aan de armen bij ieder bemind was 15). Een „oud-Rucphenaar” 16) schreef over hem in 1930: „Zijn nobel karakter, zijn humaniteit, zijn grote opoffering, moreel en financieel, zijn voor de harmonie „N.&O.” voor altijd van grote waarde gebleven. Daarom is elke loftuiting voor den groten werker ten alle tijde op zijn plaats. 't Was echter voor hem slechts kort dag. Slechts zeven jaar mocht hij als voorzitter en actief muzikant zijn beste krachten geven” 17).

J. van Nispen werd als voorzitter opgevolgd door Jac. J. Commisaris, ook een man van het eerste uur, wiens ijver voor de vereniging weldra verflauwde. Hij werd dan ook al spoedig door de algemene vergadering vervangen door Corn. Antonissen, die vol ambitie deze taak op zich nam.

Inmiddels had Mouwen de dirigeerstok overgegeven aan Piet van Laerhoven, een bekend musicus uit Essen (België). Deze was een zeer populaire figuur die er overigens de wind goed onder had.

Zijn invloed op het repertoire van de harmonie heeft lang nagewerkt. Toen hij de eervolle benoeming kreeg van chef de musique bij het Belgische Leger, volgde Jac. Willems 18), het toenmalig hoofd der school te Rucphen, hem op.

De heer Willems, een Sprundelaar van geboorte, was in 1882 in zijn geboortegemeente teruggekeerd en werd direct lid van de harmonie. Al was hij dan geen beroepsmusicus, toch heeft hij jarenlang de muzikale leiding gehad, slechts kort onderbroken door de benoeming van J. M. van den Bergh(e) 19) uit Oudendbosch. Deze laatste moest in 1913 de leiding neerleggen toen hij zich voor verdere studie aan het muziekconservatorium in Amsterdam vestigde en Willems nam zijn taak weer over. Ook volgde Willems de heer C. Antonissen als voorzitter op. Tot zijn vertrek uit Rucphen in 1915 bij zijn pensionering als hoofd der school was hij toen èn voorzitter èn dirigent van de harmonie. Veel heeft hij voor de harmonie betekend; al het werk deed hij pro Deo, ja hij betaalde nog gewoon de contributie als lid.

De repetities werden na 1887 gehouden om de beurt in de café's waarvan de exploitanten donateur waren van de harmonie, maar langzamerhand kreeg men toch een vast stekje in het „Wapen van Nassau” 20) van Wencel Stroop. Dit lokaal zou vele decennia de harmoniezaal blijven.

In 1891 kwam het eerste reglement tot stand. Dit bepaalde dat het gezelschap zich ten doel stelde „aankweeking van muzikale kennis door het oprichten van een orkest met blaasinstrumenten, het geven van publieke concerten en het bijwonen, hiertoe uitgenoodigd van harmonie-concoursen en andere plechtigheden zowel binnen als buiten de gemeente”. Opmerkelijk is ook de bepaling dat, mocht de vereniging na verloop van tijd geen levensvatbaarheid meer hebben, alle eigendommen zouden worden verkocht; de opbrengst daarvan zou dan ten goede komen aan de algemene armenkas der gemeente Rucphen.

Toen in 1905 „Nederland en Oranje” 25 jaar bestond, gaf pastoor Adrianus Wijtvliet de stoot om een groots festival op te zetten. Zoals het destijds betaamde was de wens van meneer pastoor een bevel en het bestuur formeerde een feestcommissie. Het festival werd op 13 augustus van dat jaar gehouden. Wij laten nu de verslaggever van De Grondwet aan het woord, die deze gebeurtenis als volgt beschreef : „Heden heerschte in ons dorp een ongewone drukte. Honderden vreemdelingen, volop muziek, een gewoel zoodat het nog nimmer hier gezien is, 't was een lust het te aanschouwen. De optocht met een tiental muziekgezelschappen nam ongeveer te 1 uur een aanvang, waarbij alles zoo ordelijk mogelijk toe ging. Op de eerste plaats een woord van lof aan onze feestcommissie voor het welslagen van hunne moeilijke taak, ook aan onze politie voor hun beleidvol optreden, alles is dan ook in de beste orde afgelopen. De neringdoenden, vooral de caféhouders zijn uiterst tevreden. Zeer zeker zal dit schoone feest, bij

onze gemeentenaren lang in aangename herinnering blijven en voegen wij hierbij den wensch dat onze harmonie nog steeds in bloei mag toenemen". 21)

Of er een verband bestond tussen de grote inleg bij de Rijkspostspaarbank te Rucphen in de maand augustus van f 1838,50 alsmede de uitgifte van tien nieuwe spaarbankboekjes 22) en dit feest, kunnen we slechts gissen, maar waarschijnlijk is het wel.

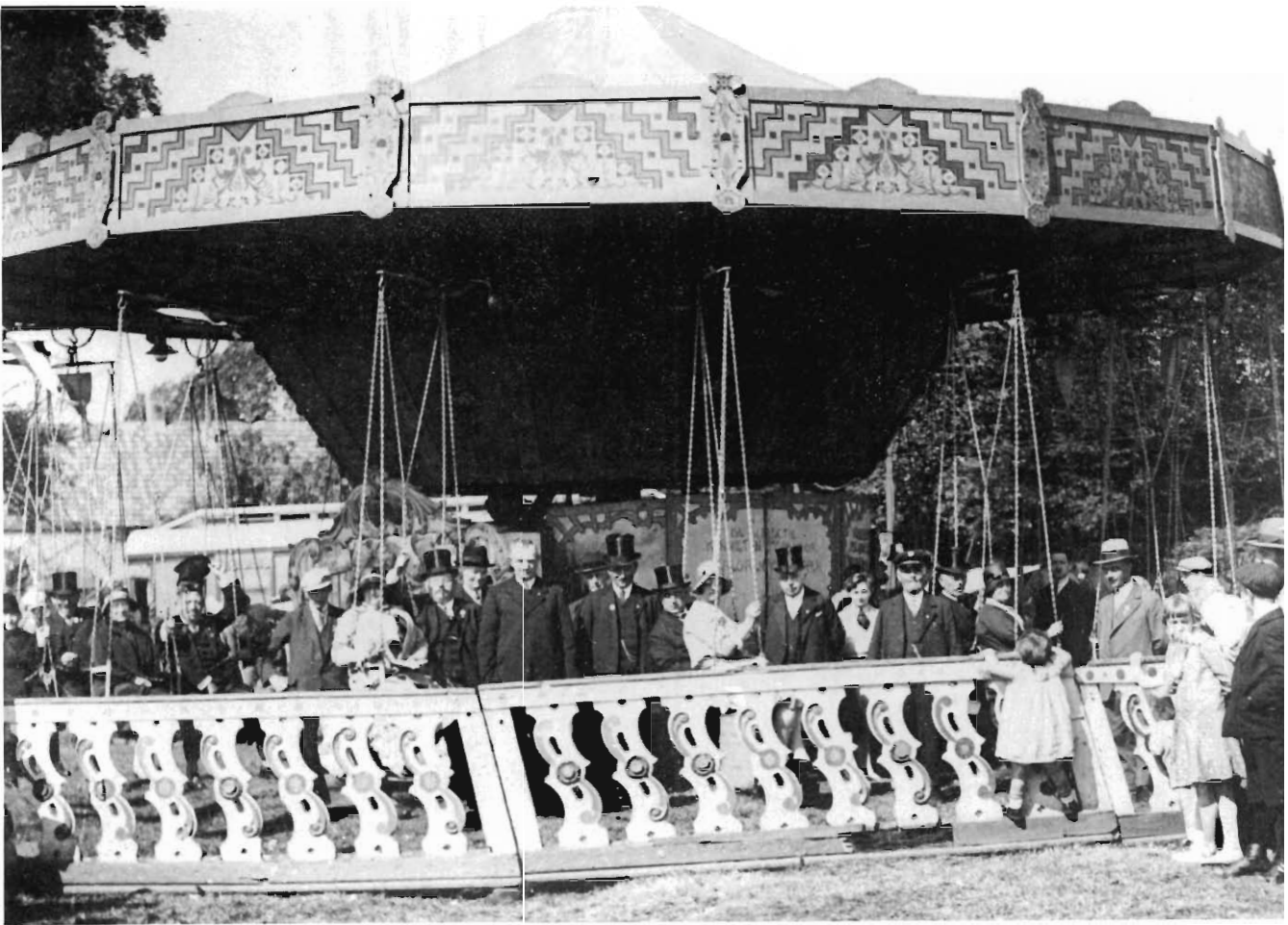
Voor het sociaal-cultureel leven was het jaar 1905 ook in ander opzicht vruchtbaar voor de parochie Rucphen, want in juli werd naast de pastorie een voor die tijd voor een dorp grote zaal gebouwd en geopend voor de jongelingsvereniging annex parochiebibliotheek. Pastoor Juten noemt het een poging het bestaansrecht van een dergelijke vereniging op het platteland te bewijzen 23).

De mobilisatiejaren 1914—1918 betekenden bijna de ondergang van de harmonie. Vele leden waren voor de militaire dienst opgeroepen, de heer Willems had ontslag genomen als dirigent en als voorzitter. De heer M. G. Vos had de voorzittershamer overgenomen, maar het dirigeerstokje bleef werkloos liggen. De directeur van de Rucphense boterfabriek Willem Geerts 24) nam in 1918, toen de meeste leden gedemobiliseerd waren, het initiatief om weer eens bij elkaar te komen. Dit initiatief sloeg goed aan.

Met veel ambitie en ijver werd er weer gerepeteerd, nu in het verenigingsgebouw („oud patronaat") naast de pastorie. Maar muziek maakt dorstig en weldra kwam men weer terug in het „Wapen van Nassau". Voorlopig gaf het lid Michiel van Kalmt-hout 25) de leiding, later de stafmuzikant van het 3e Regiment Infanterie B. Muskens uit Bergen op Zoom. Zo kwam de harmonie weer tot nieuw leven en in 1920 kon op grootse wijze het 40-jarig bestaan worden gevierd. Dit geschiedde op zondag 13 juni met een zeer geslaagd festival. De mate van het slagen van een feest werd blijkbaar afgemeten aan de hand van de omzetten van de neringdoenden en de herbergiers: welnu, wat dat betreft zat het heus wel goed. 26) Voor het raadhuis werd door de deelnemende gezelschappen gezamenlijk de voor deze gelegenheid door de heer J. R. van der Glas gecomponeerde „Rucphense feestmarsch" uitgevoerd, waarna de harmonieën en fanfares beurtelings de mooi versierde kiosk bestegen om goed verzorgde concerten te geven.

„Het was een lust om te zien hoe telkens wanneer een muziekgezelschap door het dorp trok een massa jongelui arm aan arm zingende en springende meetrok, het was een en al feestvreugde, die tot laat in den avond voortduurde, en wat het mooiste van al is dat die door geen enkel incident werd verstoord" 27).

Jarenlang zal de „Rucphense feestmarsch" van Van der Glas tot het repertoire van vele harmonieën blijven behoren, zij het dat de

Het bestuur in de draaimolen bij de opening van de Vlaamse kermis annex festival t.g.v. het gouden feest van Nederland en Oranje op 15-8-1930. Heren met hoge hoed van l.r. : Petrus van Dorst (met omgekeerde hoed) A. C. van den Wildenberg, J. M. L. van Nispen (daarnaast zonder hoed) M. G. Vos), Petr. Antomissen, A. W. van Breugel, burgemeester F. J. Crusio. De jubilaris Mar. Schrauwen met harmoniepet. Nog in de draaimolen geheel rechts met slappe hoed Jan Schrauwen Azn.

aanduiding „Rucphense” in de loop der jaren is vervallen. De heer J. R. van der Glas, muzikant verbonden aan het muziekkorps van het 3e Regiment Infanterie te Bergen op Zoom, heeft hiermee veel eer ingelegd: de mars werd tot ver buiten onze landsgrenzen bekend 28).

Sinds 1924 kunnen we het wel en wee van de harmonie beter volgen. Van die tijd af zijn de notulen en jaarverslagen bewaard gebleven; waar de bescheiden van vóór die tijd zijn gebleven, is niet meer na te gaan 29).

In 1924 was Jan W. Verpaalen 30) uit Rucphen dirigent; hij werd bijgestaan door A. J. Maas uit Roosendaal die instructeur wordt genoemd. Twee kapiteins op een schip: dat moest wrijvingen geven. Eind 1925 gaven de leden te kennen niet langer meer met de heer Maas te willen repeteren. In zijn plaats werd toen H. J. Tiebosch, stamfuzikant uit Breda aangetrokken, die zich verplichtte om de veertien dagen repetitie te houden en . . . zo zuinig mogelijk te zijn bij de aankoop van nieuwe muziekstukken. Ook deze benoeming was geen succes. De muzikale capaciteiten van Tiebosch waren — evenals trouwens die van Maas — boven alle twijfel; zijn omgang met de leden op de bijeenkomsten was voor de goedmoedelijke Rucphenders echter niet te verteren. Een jaar later moest het bestuur dan aan Tiebosch — zij het met een grote aarzeling — zijn ontslag aanbieden; het besloot met Jan Verpaalen alleen als directeur door te gaan. De algemene vergadering benoemde deze laatste dan ook officiëel als directeur.

Weldra had men hier spijt van; Verpaalen trok zich zelf terug en nu kwam weer de weg open voor A. J. Maas. Deze laatste was de harmonie nog steeds zeer genegen en zonder hoofdelijke stemming werd hij in de algemene vergadering van 11 augustus 1927 benoemd als directeur. Tot zijn overlijden op 17 augustus 1958 zou de heer Maas de muzikale leiding van „Nederland en Oranje” hebben en van die tijd af zou de harmonie met wisselend succes aan concoursen gaan deelnemen.

Een van de eerste activiteiten van de nieuwe directeur was de verzorging van een concert ter gelegenheid van de heropening van de verbouwde harmoniezaal op 8 oktober 1927. Het was ook een van de laatste officiële gebeurtenissen die de toenmalige voorzitter, M. G. Vos 31), verrichtte. Vanaf de mobilisatiejaren had Vos de voorzittersfunctie bekleed. De rustige en wijze bestuurder vond het een nadeel dat hij zo ver van de kom van Rucphen woonde, waardoor het hem niet altijd mogelijk was de wekelijkse repetities bij te wonen. Ook andere functies in het maatschappelijk leven eisten veel van hem. Toen de brief binnenkwam met zijn ontslagaanvraag, meende het bestuur dit niet te mogen in-

willigen. Men oordeelde dat de harmonie op dat moment zó zwak stond, dat zij deze stoot niet zou kunnen dragen. Eenparig nam het bestuur het besluit geen andere voorzitter te kiezen, doch een poging te doen om Vos van zijn voornemen af te brengen. De vereniging zat toen midden in de problemen met de muzikale leiding. Toen de heer Vos in mei van het daaropvolgend jaar zijn verzoek herhaalde, werd hem het ontslag verleend onder dankbetuiging voor alles wat hij voor het welzijn van de harmonie had gedaan; de algemene vergadering benoemde hem met algemene stemmen tot ere-bestuurslid.

Zijn opvolger als voorzitter werd J. M. L. van Nispen, die al vanaf 1905 bestuurslid van de harmonie was en jarenlang de functie van ondervoorzitter had vervuld. Een van diens eerste taken was de verhouding tussen de burgemeester F. J. Crusio en de harmonie te verbeteren. De oorzaak van de problemen wordt niet genoemd, maar we proeven ze misschien een beetje uit het voorstel van het bestuurslid A. J. Gielen, om in het vervolg bij het uitrukken van de harmonie even halt te houden bij de burgemeester, de pastoor en de dokter "teneinde onaangenaamheden te voorkomen". Men had de gemeente (lees : de burgemeester) maar ook de pastoor hard nodig, want de harmonie had grote plannen in verband met het gouden jubileum. Maar om die te kunnen verwezenlijken moest er zaad in het bakje komen. De nieuwe voorzitter had voorzichtig de idee gelanceerd een kermesse d'été of Vlaamse kermis te houden ten bate van de vereniging. De straatkermis, die het gemeentebestuur zelf altijd in het kerkdorp Rucphen had georganiseerd, was in 1926 bij raadsbesluit afgeschaft. 32)

Pastoor P. M. Hack had zich met de plannen voor een Vlaamse kermis kunnen verenigen maar had aan deze toestemming min of meer als voorwaarde verbonden dat er ook iets voor de kinderen zou worden gedaan. De burgemeester kon nu moeilijk anders, ofschoon hij zich een fervent tegenstander van een kermis had getoond. De toestemming van het college van burgemeester en wethouders werd dan ook verkregen.

De eerste Vlaamse kermis werd in 1928 gehouden op de weide van Hein Voeten achter het café „De Zwaan”; zij ging gepaard met muzikaal optreden van de harmonie zelf en van enkele zusterverenigingen. De kermis werd een daverend succes. Het batig slot ervan bedroeg f 672,91, waarvan f 500,— werd gereserveerd voor het gouden feest. Van die tijd af is het een jaarlijks terugkerend feest, dat de harmonie geen windeieren legt.

Ook op muzikaal gebied ging het de harmonie voor de wind, want op het te Roosendaal dat jaar gehouden concours werd een le

prijs behaald met promotie naar de 2e afdeling. Op voorstel van de voorzitter formeerde de harmonie een Oranjecomité, teneinde jaarlijks ter gelegenheid van Koninginnedag iets te organiseren voor de schooljeugd. Ook aan dit voorstel en besluit zal pastoor Hack niet vreemd zijn geweest.

Het aanstaande gouden feest maakte de leden meer dan ooit enthousiast voor hun vereniging. Het lid, Hugo Stroop, bood zich aan om een collecte te houden voor de aanschaffing van een nieuw vaandel en van alle kanten kwamen initiatieven los. De collecte vond een goed onthaal, ofschoon het bestuur na inspraak van de leden was afgestapt van een nieuw vaandel, maar het gezocht had in een vlag, naar een ontwerp van Jules Jongenelen, leraar aan de Ambachtsschool te Breda. Alle zeilen werden bijgezet om de nieuwe vlag in het jubileumjaar te kunnen gebruiken. Dit lukte wonderwel.

Onder een plechtig Lof werd op zondag 18 mei de nieuwe vlag, die was vervaardigd in het atelier van de fa. J. Jongenelen te Roosendaal, onthuld en door pastoor Hack ingewijd. Hierna volgden een concert en een muzikale wandeling door het dorp waarbij — en dit wordt merkbaar als een bijzonderheid vermeld — maar één café zou worden aangedaan!

In de algemene vergadering van dat jaar werden twee werkers van het eerste uur, n.l. Marinus Schrauwen ³³⁾ en Jos. Verpaalen, ³⁴⁾ die beiden hun 50-jarig lidmaatschap herdachten, gehuldigd. De heer Mar. Schrauwen behoorde tot de mede-oprichters en had een lange staat van dienst als grote tromslager; ook in 1930 sloeg hij nog lustig de trom.

De heer Josephus Verpaalen — een zoon van de mede-oprichter Wilhelmus J. Verpaalen — was gedurende veertig jaren baritonist geweest, maar had na een ongeval dit instrument moeten laten rusten; hij was sedertdien de vaandeldrager.

Deze jubilarissen werden tot ere-werkend-lid van de vereniging benoemd.

Ook het bestuur zelf had twee jubilarissen. De voorzitter J. M. L. van Nispen en de penningmeester A. C. van den Wildenbergh waren 25 jaar bestuurslid. Beide jubilarissen waren zoons van oprichters en vervulden bij het gouden feest dezelfde bestuursfunctie die hun vaders in het eerste bestuur vervuld hadden.

De harmonie „Nederland en Oranje” organiseerde een groot festival op 15 en 17 augustus 1930, waaraan zeventien gezelschappen deelnamen. ³⁵⁾

Directeur Maas heeft voor die gelegenheid een „N. e. O.”-feestmars gecomponeerd, die op beide dagen door de deelnemers gezamenlijk werd uitgevoerd.

Aan de leden werd een reisje naar de wereldtentoonstelling in Antwerpen aangeboden, dat goed in de smaak viel.

Even zag het er naar uit, dat de financiële bron, die de Vlaamse kermis was, zou opdrogen: begin 1932 ontving het bestuur een brief van de burgemeester dat hij geen vrijheid kon vinden weer toestemming te verlenen voor een soortgelijk evenement. Gelukkig ging de burgervader weldra overstag, want de penningmeester had al geklaagd dat hij geen geld meer in kas had om de directeur te betalen. De gemeente trok echter het subsidie in: de gemeentekas was bijna even leeg als die van de harmonie 36).

Met de muziek ging het gelukkig beter; in 1934 wist Nederland en Oranje een 1e prijs met 329 punten in de 2e afdeling op het concours in Oudenbosch in de wacht te slepen. De in 1935 benoemde burgemeester P. Letschert werd het ere-voorzitterschap aangeboden, een functie die ook zijn voorganger had gehad en ook na hem zijn opvolgers met genoeg zouden bekleden; zijn plotseling overlijden op 7 januari 1937 noopte het Oranjecomité alle feestelijkheden in verband met het huwelijk van H. K. H. Prinses Juliana en Z.K.H. Bernard af te gelasten.

Eind 1937/begin 1938 zag meester van Nispen 37) zich om gezondheidsredenen gedwongen zijn voorzitterschap neer te leggen; van medio 1937 af was hij niet meer in staat geweest de repetities bij te wonen en het bestuur was maar enkele malen bijeen gekomen. Juist in deze tijd heeft de vereniging weer een van haar dieptepunten. De secretaris noteert in zijn jaarverslag dat toen geheel Nederland zich opmaakte om de geboorte van H.K.H. Prinses Beatrix te vieren, het bestuur van Nederland en Oranje de wanhooft nabij was. Het scheelde weinig of de harmonie had zelfmoord gepleegd.

Er ging een deputatie met de burgemeester J. J. van Buitenen praten om de moeilijkheden voor te leggen. Het grote probleem was een nieuwe voorzitter te vinden die het vertrouwen van de leden kon wegdragen. Op advies van de burgemeester en na lang aandringen stelde het bestuurslid Jan Uitdehaag zich kandidaat en de leden gaven hem het vertrouwen. Zijn voorganger werd benoemd tot ere-bestuurslid en de secretaris constateerde in zijn verslag dat, als er één was die zulks verdiend had, dit de heer van Nispen moest zijn. Vanaf zijn kinderjaren was hij opgegroeid in belangstelling voor de harmonie, die hij beschouwde als een erfdeel van zijn vader. Het moet hem dan ook veel leed hebben gedaan dat hij niet langer meer de harmonie kon dienen. Wel heeft hij nog het hoogtepunt van Nederland en Oranje meegemaakt, n.l. het grote succes op het bondsconcours te Renkum in mei 1939. De Rucphense harmonie kwam daar uit in de marswedstrijd en in

de concertwedstrijd 1e afdeling, en behaalde respectievelijk een 1e prijs met 57 punten en de ereprijs en voor de concertwedstrijd een 1e prijs met 354 punten en de ereprijs voor het hoogst aantal behaalde punten. Toen de meegenomen postduiven het bericht in Rucphen brachten gingen overal de vlaggen uit. Het was voorwaar een prachtige prestatie, die de harmonie deed belanden in de afdeling Uitmuntendheid. Dit succes gaf weer nieuwe impulsen. Het bestuur begon al te denken aan een groots feest in 1940 ter gelegenheid van het zestigjarig jubileum.

Helaas kwam de in 1939 afgekondigde mobilisatie roet in het eten gooien; vele muzikanten werden voor de militaire dienst opgeroepen. Toen op 10 mei 1940 de oorlog uitbrak heeft de harmonie onmiddellijk de voorbereiding voor het feest stopgezet. De repetities en de muziekkuitvoeringen werden weer hervat. De Vlaamse kermis kon echter geen doorgang vinden, hetgeen een flinke financiële strop betekende.

Begin 1942 deelde de Rucphense pastoor Jos. van Gastel aan het bestuur mede dat het Hoogwaardig Episcopaat had te kennen gegeven dat het de harmonie verboden was zich aan te sluiten bij de Kultuurkamer; indien zulks toch zou geschieden moest aan alle leden de HH. Sacramenten worden geweigerd.

Contact werd toen gezocht met de voorzitter van de R.K. Federatie van Muziekgezelschappen in Nederland, ofschoon Nederland en Oranje niet bij de federatie was aangesloten. Het resultaat was dat het bestuur alle werkzaamheden onmiddellijk staakte. Zolang de kas zulks zou toelaten, zou aan de directeur Maas het normaal honorarium worden doorbetaald, zodat hij door deze maatregel niet getroffen zou worden. Lang kon de harmonie dit laatste niet volhouden en in maart van het daaropvolgend jaar moest het bestuur tot zijn leedwezen ook deze betalingen stopzetten 38).

Na de bevrijding van het zuidelijk deel van Nederland hervatte men in december 1944 met goede moed de activiteiten. Begonnen werd met het uitschrijven van een geldlening van f 500,— als renteloos voorschot in stukjes van f 5,— om weer een financiële grondslag te hebben. De secretaris moest echter in zijn jaarverslag melden dat de animo en de korpsgeest de eerste maanden niet meer aanwezig waren, zodat het bestuur zelfs overwogen heeft of het niet beter zou zijn de harmonie maar stil te leggen om een totale ondergang te voorkomen. Alles werd anders in mei 1945 na de bevrijding van de rest van ons land: nu ging alles crescendo en de muziek was in Rucphen niet meer van de lucht; de instrumenten kregen nauwelijks tijd om koud te worden. De Vlaamse kermis van 1945 was een financiële meevaller en de renteloze schuld kon al direct worden afgelost.

In dat jaar werd ook de Gemeentelijke Bond van Muziekverenigingen te Rucphen opgericht, die echter maar een kort leven had, maar toch uitmondde in een duurzame samenwerking van de fanfares en harmonieën in de gemeente.

In 1946 werden nieuwe statuten van kracht en kreeg de harmonie als koninklijk erkende vereniging rechtspersoonlijkheid; ook werd deelgenomen aan de concoursen te Roosendaal en Steenberg, waar beide keren een 2e prijs met respectievelijk 294 en 287 punten werd behaald in de afdeling Uitmuntendheid.

Opmerkelijk is het besluit dat het bestuur in 1947 nam om verzoeken voor muzikale medewerking onder de kerkelijke diensten bij voorbaat te weigeren; de achtergrond van dit besluit blijkt niet uit de notulen. Kort daarop echter trad de vereniging toe tot de R.K. Bond van Harmonie- en fanfaregezelschappen en werd pastoor H. van der Heijden door de Bisschop van Breda aangevoerd tot geestelijk adviseur.

In 1949 werd weer aan een concours te Roosendaal deelgenomen waar een 1e prijs met 328 punten werd behaald, nu in de 1e afdeling.

Op gepaste en vreugdevolle wijze werd op 13 en 15 augustus 1950 het 70-jarig bestaan gevierd met een festival, waaraan 18 verenigingen deelnamen 39). De Rucphense gemeenschap schonk de harmonie twee schellebomen. Zoals te doen gebruikelijk werd een aantal jubilarissen gehuldigd. De heer A. C. van den Wildenberg werd in het zonnetje gezet omdat hij 50 jaar lang de beurs beheerd had. 40) Een bijzondere hulde werd gebracht aan de heer Jan Schauwen Azn., die 40 jaar lid was, vele jaren onderdirecteur en van 1924 af secretaris. Met hem waren de leden W. van Oosterbosch, L. J. Verpaalen, J. Schrauwen Jaczn., Hugo Stroop en Jan Stroop ook 40 jaar lid, De zilveren jubilarissen waren de dirigent A. J. Maas, Jac. Schrauwen Mzn., A. Schrauwen Mzn., C. Schrauwen Jzn., Jac de Rooij en Marijn Stroop.

De vereniging had op dat moment als ere-voorzitter burgemeester P. B. M. Alberts, die ook zitting nam in het Erecomité. De heer P. van Oosterbosch, die jarenlang bestuurslid en tot 1950 ondervoorzitter van de harmonie is geweest, was toen ere-bestuurslid.

Was de harmonie als gezelligheidsvereniging een succes, jammer genoeg werden de muzikale prestaties minder. Op het concours te Rijen in 1951 werd een 2e prijs behaald in de 1e afdeling en twee jaar later moest Nederland en Oranje ontheffing vragen van de verplichting deel te nemen aan een concours. Deze ontheffing werd inderdaad verleend, maar met het advies bij een volgende gelegenheid in een lagere afdeling uit te komen.

Dat de animo verflauwde werd ook en vooral toegeschreven aan de oude en slechte instrumenten waarmede de leden zich moesten behelpen. In 1951 werd daarom een instrumentenfonds opgericht. Ook werd het tijd om aan een nieuwe vlag te denken; deze werd besteld bij de fa. Bolee te Boxtel. De instrumenten konden een goede beurt krijgen, mede dank zij een royale subsidie van het Anjerfonds. Trouwens, ook in latere jaren zou dit fonds nog vele malen de harmonie financieel bijspringen.

Het was dan ook in geen al te beste sfeer dat Nederland en Oranje haar 75-jarig bestaan zou gaan vieren. De voorzitter, J. Uitdehaag, had in het begin van 1955 zijn voornemen aangekondigd de voorzittershamer neer te leggen, maar zijn medebestuurleden hadden hem weten te overtuigen dat dit in deze omstandigheden echt niet kon.

Drie dagen vierde Rucphen feest, en wel op 30 en 31 juli en 7 augustus 41). Meer dan twintig verenigingen hadden de uitnodiging geaccepteerd aan het festival deel te nemen. De onder-directeur Jan Schrauwen had voor deze gelegenheid een speciale feestmars gecomponeerd, „De Vrijheidsmars”, en de uitvoering daarvan door de gezamenlijke muziekgezelschappen maakte er een blij feest van.

Het hoogtepunt was wel de toespraak door burgemeester Alberts, waarin deze de harmonie en daarmee ook alle andere harmonieën en fanfares in de gemeente een subsidieregeling kon aanbieden, waardoor de financiële zorgen van het bestuur voor de toekomst aanmerkelijk verlicht zouden worden. Eén wanklank werd slechts gehoord : Nederland en Oranje werd bij de beoordeling van deze subsidieregeling geacht te behoren tot de 2e afdeling. Dit heeft de mannen van Nederland en Oranje geprikkeld en ze zouden hun best gaan doen om deze degradatie ongedaan te maken! De heer A. C. van den Wildenbergh 42) kreeg in verband met zijn 55-jarig bestuurslidmaatschap de medaille van de R.K. Bredase Bond van Harmonieën en fanfaregezelschappen. In dit jubileumjaar werd de harmonie verrijkt met een drumband en behaalden enkele leden van de harmonie geweldige successen op een solistenconcours te Roosendaal, n.l. W. de Rooij, J. Palings, Ad Uitdehaag en W. Stroop. Zij lieten zien dat er nog pit in zat.

Het jongste bestuurslid, H. van Oosterbosch, deed in de laatste bestuursvergadering van het jaar een voorstel om een geheel nieuwe bezetting in lage stemming voor de harmonie aan te schaffen en hiervoor de medewerking van het gemeentebestuur te vragen. Maar dat men zelf de handen uit de mouwen wilde steken werd bewezen voor verschillende acties, zoals ophalen van oud-papier, rijkconcoursen, biljartconcoursen, balavonden, voetbalwedstrijden

enz., waarbij vele Rucphense verenigingen van harte het initiatief ondersteunden. Ook het gemeentebestuur stond zeer welwillend tegenover de plannen, en stelde zich garant voor een geldlening, die met bevolking zou worden aangegaan.

In april 1957 kwamen de nieuwe instrumenten al aan en met gepaste trots werden ze aan de Rucphenders gepresenteerd. Bij het 600-jarig bestaan van de gemeente Rucphen kwam de harmonie weer goed voor de dag.

Had men het in 1956 bij het bondsconcours te Oosterhout niet verder kunnen brengen dan een 2e prijs in de 1e afdeling, in 1958 kon de harmonie een 1e prijs te St. Jansteen in de wacht slepen. Jammer dat er vier punten tekort waren om te promoveren naar de afdeling uitmuntendheid.

Kort daarop overleed de heer A. J. Maas 43). Meer dan dertig jaren had hij de harmonie geleid en opgewerkt; hij was als het ware met de harmonie en haar leden vergroeid. Veel heeft men in Rucphen aan deze bekwame musicus te danken. De secretaris typeert in het jaarverslag de heer Maas zoals zovelen hem gekend hebben en voegt eraan toe dat hij nog veel meer zou hebben kunnen bereiken wanneer hij bij zijn grote muzikale kennis en bekwaamheid, „als directeur ook een strenger heer geweest was, maar om streng te kunnen zijn had hij een te goed hart en een te zacht karakter”.

Zijn opvolger werd de heer H. Bergs te Bergen op Zoom, die door de ledenvergadering uit veertien sollicitanten werd gekozen. Weldra kon hij met de harmonie gaan repeteren in de nieuwe harmoniezaal, die evenals de oude de naam „Het Wapen van Nassau” droeg.

Het 80-jarig bestaan werd gevierd op 10, 11 en 12 september 1960 44). Het ontlokte aan de secretaris de ontboezeming: „'t Is schitterend geweest. Het kon niet mooier of beter . . . Alle drie de dagen hebben we een mooie deelname gehad met prima muziek. Wat echter vooral tot vreugde strekte was wel die lange rij van jubilarissen: vier gouden (Jan Stroop, L. J. Verpalen, Hugo Stroop, J. Schrauwen Azn.), één of eigenlijk twee 40-jarigen (M. Stroop), want achteraf bleek dat ook M. Schrauwen Mzn. 40 jaar lid was, maar deze laatste had zich bescheiden op de achtergrond gehouden en zijn mond gehouden, en zeven zilveren (J. Schrauwen Czn., W. Stroop Jzn., W. Stroop Hzn., H. van Oosterbosch, W. de Rooij, P. Schrauwen en J. Palings (. . .)

Dat moet toen wel goed plantmateriaal geweest zijn”. Ook de voorzitter, de heer J. Uitdehaag werd in het feestprogramma als jubilaris vermeld, omdat zijn zilveren bestuurslidmaatschap in 1958 niet gevierd was.

De harmonie Nederland en Oranje ± 1910, vóór het gemeentehuis van Rucphen.

Zittend van l.n.r. : Josephus Verpaalen, Petr. van Dorst, A. C. van den Wildenbergh, voorzitter en dirigent Jac. Willems, J. M. L. van Nispen. Staande van l.n.r. 1e rij : Jan Stroop, C. Konings, (met daarachter, bijna onzichtbaar Frans van Kalmthout), Jac. van Oosterbosch, Ant. Bogers, Petr. Antonissen, Kees Ros, Adr. Jongeneelen, Arn. Stroop, Adr. Brant, Mar. van Oosterbosch, Jan de Rooij, Johan Willems, (met grote trom) Mar. Schrauwen, Guust Antonissen, en onderdirecteur Jan W. V. Verpaalen.

Staande achterste rij van l.n.r. : Adr. Schrauwen, Adr. van den Eeden, Mar. Schrauwen, Wenc. Stroop en Michiel van Kalmthout.

Maar naast zijn gouden feest als werkend lid had de secretaris J. Schrauwen Azn. tevens herdacht dat hij 40 jaar bestuurslid en 25 jaar onderdirecteur was, maar dat vinden we in zijn jaarverslag niet terug!

De terugslag kwam het volgend jaar; de secretaris noemde 1961 een der slechtste jaren die de harmonie na 1944 had gekend. Hij signaleerde een slecht repetitiebezoek, een slecht onderhoud der instrumenten door de leden en een terugloop van het ledental. De vereniging telde toen nog 31 actieve muzikanten en de drumband 20; een lichtpuntje was het feit dat er nog 11 leerlingmuzikanten waren. Toch behaalde de harmonie het jaar daarop te Ginneken een 1e prijs in de 1e afdeling met 278 punten.

De emancipatie was ook tot Rucphen doorgedrongen: met vrouwelijke muzikanten zou een proef worden genomen. Na een oproep in „de Hefboom” meldden zich 23 meisjes en 4 jongens als aspirant-lid. Dat ze het niet allemaal tot lid gebracht hebben was te voorzien, maar toch betekende dit besluit een werkelijke vooruitgang.

In 1964 vonden er enkele ingrijpende bestuursmutaties plaats. Jan Uitdehaag ⁴⁵⁾ zag zich nu werkelijk om gezondheidsredenen genoodzaakt definitief de voorzittershamer, die hij vanaf 1938 met zoveel verve gehanteerd had, neer te leggen. Veel heeft de heer Uitdehaag voor Nederland en Oranje gedaan en de leden hadden hem nog graag gehouden, maar moesten zijn besluit respecteren. De band met de familie Uitdehaag werd niet verbroken: zijn schoonzoon C. Struijs volgde hem als voorzitter op. In zijn afscheidswoord dankte de voorzitter voor de goede samenwerking en betreurde het dat twee van zijn wensen onvervuld waren gebleven: uniformen voor de harmonie en het bereiken van een hogere afdeling. De ledenvergadering uitte haar erkentelijkheid door de heer Uitdehaag tot ere-bestuurslid te benoemen.

Ook Jan Schauwen ⁴⁶⁾ nam ontslag als secretaris maar niet als bestuurslid. Al in het Gedenkboek van 1930 waren aan deze bescheiden werker vele lovende woorden gewijd. „Jantje de kuster” — zoals hij in Rucphen algemeen bekend stond — was in 1911 lid van de harmonie geworden, in 1924 bestuurslid en secretaris en in 1927 onder-directeur tevens belast met de opleiding van jonge muzikanten. Weliswaar was hij op eigen verzoek reeds twee maal van het secretariaat ontheven, maar bij ontstane vacatures werd steeds weer een beroep op hem gedaan. Hij kon de harmonie niets weigeren. De jaarverslagen van 1925 tot en met 1940, van 1945 tot en met 1955 en van 1958 tot en met 1963 zijn van zijn hand. In die verslagen tekende hij, dan weer met humor, dan weer met ernst, de feiten en feitjes, maar vooral de feilen.

Hij liet lachen en blozen. Enkele voorbeelden: „Komt de harmonie zo als dikwijls gebeurt, zo gestaart naar huis, dan moeten er wel buien komen” waarbij hij — ofschoon als verstokt vrijgezel daarmee zelf geen ervaring hebbende — kennelijk doelde op de huiselijke wrijvingen als manlief niet met de rest van de harmonie huiswaarts keerde. „Liefhebberijkorps is geen vrijheidskorps of vrije bende” (1927); „Jammer dat bij de festivals te Hoeven en te Sprundel de rusttijd wel wat lang duurde en de Rucphense muzikanten van dat lange rusten zo vermoeid waren geworden” (1930); „Een goede leiding is alles wordt gewoonlijk gezegd”. Jan was het hier niet mee eens, want „een goede leiding is veel, maar geleid willen zijn dat is alles” (1935). Hij corrigeerde zichzelf ook wel eens via doorhalingen. In 1938 schreef hij: „Want wij weten toch bij ondervinding dat de Rucphenders met hun 35 of hoogstens 40 jaar zo graag versleten mannekens willen zijn”, maar bij nader inzien streepte hij deze passage toch maar door.

In het jaarverslag van 1946 noteert hij : „De eer van de harmonie werd overal en bij iedere gelegenheid hoog gehouden, behalve dan te St. Willebrord, waar de ene keer de muzikanten en de andere keer het weer te nat was”. Er is niet veel fantasie voor nodig om te begrijpen waar de secretaris op doelde! En zich tot de jonge muzikanten kerende schrijft hij: „zonder moeite krijgt ge niks dan lang haar en luizen”. Keer op keer vonden we in zijn verslagen vermaningen om de instrumenten goed te onderhouden. Als een lid zegt: „dat instrument van mij, daar deugt niks van, da’s een *bul*” reageert hij: „maar als zo’n instrument zou kunnen praten, dan zou het zeggen: Die baas van mij, daar deugt niks van, da’s een *beul*” (1951). Zijn critiek kwam soms hard aan, maar was wel eerlijk. In het verslag over 1954 schrijft hij : „Bij de Missie-wedstrijd te Sprundel waren alle muziekverenigingen uit de gemeente aanwezig, maar N. & O. was als oudste van de vijf muziekgezelschappen ook veruit het meeste afgetakeld” 47). En toen in 1962 de in 1959 hervatte traditie van de jaarlijkse bedevaart naar Zegge min of meer mislukte, verzuchtte hij: „De Koning der Koningen moest het afleggen tegen Koning Voetbal”. Tussen de regels door kon hij ook tegenover zijn medebestuurleden harde noten kraken; zo in 1963 sneert hij „op het tweede volksconcert werd zeer goede muziek gegeven, dank zij het rustige publiek. Dit rustige publiek bestond bij de eerste helft van het programma uit één bestuurslid en bij de tweede helft uitsluitend uit stoelen en tafels”.

Maar uit al deze verslagen ontwaart men een grote liefde voor de harmonie. Hij bromde eens: ik ben geen vrijgezel, want ik ben met de harmonie getrouwd. De harmonie kon geen betere en

trouwere echtgenoot hebben! Met het wel en wee van zijn muzikanten leefde hij intens mee. Successen die zij behaalden op solistenconcourzen beschouwde hij ook een beetje als zijn successen, en terecht. Naast actief klarinettist was hij ook componist. Hiervoor zagen we dat de feestmars van de harmonie in 1955 door hem was gecomponeerd. Tot aan zijn dood op 23 april 1978 bleef hij lid en ere-bestuurslid van Nederland en Oranje. Voor zijn verdiensten voor het muziekleven in Rucphen kreeg hij in 1965 — evenals de oud-voorzitter Jan Uitdehaag en het oud-bestuurslid Leon J. Verpaalen — een koninklijke onderscheiding.

Met elan sloeg het verjongde bestuur aan het werk. Er werd een actiecomité opgericht om de wens van de oud-voorzitter vervuld te zien: uniformen. Weer sprong de hele Rucphense gemeenschap bij met een geldlening aan de harmonie van f 8.000,— tegen 4%.

De eerste uniformen werden geleverd door de fa. de Lange uit Oudenbosch en vergden f 13.000,—. Op 11 juli 1964 trad de geuniformeerde harmonie aan om zich te presenteren aan het gemeentebestuur en de bevolking.

De oude petjes, die in 1924 waren ingevoerd, behoorden nu voor goed tot het verleden!

De Rucphense winkeliers organiseerden met hun collega's uit Het Schijf een winkelactie, die voor Nederland en Oranje en de Schijfse fanfare Kunst na Arbeid ieder f 1.000,— opbracht.

1965 werd weer een jubileumjaar. Het 85-jarig bestaan werd gevierd met een door de Rucphense harmonie op 26 en 27 juni georganiseerd bondsconours, 48) waar zij zelf een 1e prijs behaalde.

De afdeling drumband maakte onder leiding van de instructeur Cees Sprenkels en de tambour-maitre M. van Dijk een reisje naar St. Omer in Frankrijk en ook dit slaagde boven alle verwachting.

Een feestvergadering werd op 25 september gehouden, gevolgd door een zeer druk bezochte receptie.

Een boerenkapel werd uit de harmonie geformeerd om de carnavalsviering op geëigende wijze luister bij te zetten. Dit ging met vallen en opstaan, want dan was de kapel er wel, dan bestond zij plotseling niet meer.

De heer Kees Schrauwen Czn. nam in 1966 de taak van de heer Jan Schrauwen over wat betreft de opleiding van de jonge muzikanten.

Sinds 1967 worden er in de gemeente Rucphen onderlinge concourzen gehouden tussen de muziekkorpsen uit de gemeente; het eerste werd gewonnen door „Door het Volk, Voor het Volk” uit Sprundel.

Dat jaar was overigens een bijzonder jaar, omdat de harmonie voor de eerste maal een straatkermis mocht organiseren, die in alle opzichten zeer geslaagd werd genoemd. Het in mei gehouden concours te Zundert was teleurstellend; een kleine 2e prijs met 236 punten. Op het najaarsconcours te Cuyk ging het beter en hier wist de harmonie een 1e prijs met 282 punten te behalen.

Ook de drumband ging het voor de wind, zowel op het bondsconcours als op het solistenconcours.

In Zeeuwsch-Vlaanderen boekte Nederland en Oranje in de daarop volgende jaren weer successen: een 1e prijs in 1968 te Kloosterzande en een 1e prijs in 1969 te Clinge.

Zo maakten bestuur en leden zich op voor de viering van het 90-jarig bestaan. Dit keer maakte men er een complete feestweek van die begon met een feestvergadering en -avond in de harmoniezaal, waar twaalf jubilarissen in het zonnetje worden gezet.

Vier leden waren toen 60 jaar bij de harmonie en drie leden vierden hun gouden jubileum. Het waren dezelfde van 1960, maar nu tien jaar ouder; Jan Palings, Jac. Schrauwen en W. de Rooij waren 40 jaar lid en de twee zilveren jubilarissen Guust Stroop en Ant. de Jong werden ook in de hulde betrokken. Om de kosten van het feest te dekken werd een rally gehouden voor personenauto's en bromfietsen, werden een foto-voettocht en een grote fancy fair georganiseerd. De feestvreugde werd verder vertolkt door vijftien zusterverenigingen, die daarmede aan de 90-jarige hulde brachten. 49) Met een nieuwe vlag en twee nieuwe ere-bestuursleden, A. Bruins en Leon J. Verpaalen voorop, werden de festiviteiten ingezet. Ook nu kreeg de vereniging een financieel steuntje in de rug van de Rucphense bevolking. Voor hun grote verdiensten voor de vereniging werden Hugo Stroop en Jan Stroop ere-lid.

Het jaar daarop startte een muziekschool in het gemeenschapshuis te Rucphen. Voor het cultureel leven van de gemeente in het algemeen was dit een belangrijke mijlpaal, maar zeker ook in het bijzonder voor de Rucphense muziekgezelschappen. De drumband behaalde enkele mooie successen, o.a. op het onderling concours en in 1972 op het concours te Budel. Beide keren werd een 1e prijs behaald, hetgeen respectievelijk een wisselbeker en een promotie meebracht.

De harmonie nam niet aan een concours deel, omdat de vereniging sukkelde met de dirigent Bergs. Wegens ziekte moest deze verschillende malen bij de repetities verstek laten gaan, waarvan de animo bij de werkende leden een weerslag ondervond. De heer

*Mar. G. (Geert) Vos
voorzitter van N. & O. van 1915—
1928, daarna ere-bestuurslid.*

*Joh. M. L. van Nispen
bestuurslid N. & O. van 1905—1928,
voorzitter van 1928—1938, daarna
ere-bestuurslid.*

*Joh. M. Uitdehaag
bestuurslid N. & O. 1933—1938,
voorzitter 1938—1964, daarna
ere-bestuurslid.*

*Adr. C. van den Wildenberg
bestuurslid N. & O. van 1905—1918,
penningmeester van 1918—1953,
daarna ere-bestuurslid.*

*Joh. van Nispen
mede-oprichter en eerste voorzitter (1880—1887)
van harmonie Nederland en Oranje.*

Bergs zag zich tenslotte om gezondheidsredenen gedwongen ontslag te nemen en op hartelijke wijze namen bestuur en leden in de jaarvergadering van januari 1973 van hem afscheid. Nadat het lid P. Suijkerbuijk als onderdirecteur enige tijd de muzikale leiding op zich had genomen, werd het oud-lid C. Schrauwen Czn. voorlopig dirigent. Deze voorlopige voorziening werd weldra omgezet in een definitieve. De nieuwe directeur, Rucphender van geboorte en vergroeid met de harmonie van zijn kinderjaren af, wist precies wat de leden verlangden. Hij heeft zich er vooral op toegelegd de jeugd voor de harmonie te interesseren. Op zijn initiatief werden voorspeelavonden, jeugdmuziekavonden, koffieconcerten en onderlinge solistenconcoursen georganiseerd, waardoor een groter publiek kon genieten van de muziek. De onderdirecteur P. Suijkerbuijk, die belast was met de opleiding van de jeugdige muzikanten, moest zich hierbij al gauw doen assisteren door Mart. Schrauwen Czn. Belangrijk was ook dat toekomstige leden in het bezit van het A-diploma dienden te zijn.

Met jeugdige enthousiasme heeft de heer Schrauwen de muzikale leiding op zich genomen en de harmonie als het ware verjongd. Met een heel oude traditie werd op de teeravond in 1974 gebroken : in plaats van het worstebrood — dat vanaf het begin bij de feestvergaderingen gebruikelijk was — kwamen nu varkensribbetjes op tafel. De smulavond was er echter niet te minder om, want Rucphenders hebben niet alleen de bijnaam van "kraaienesten" maar ook de misschien meer toepasselijke van: „Rucphense freters”.

Het 95-jarig bestaan werd eenvoudig gevierd met een feestvergadering op 30 augustus 1975 en een huldiging van het erebestuurslid Jan Schrauwen Azn. en het erelid Hugo Stroop, die beiden onafgebroken 65 jaar aan de vereniging verbonden waren.

Dit feest van de harmonie betekende ook voor elf leden een jubileum: vier leden waren 40 jaar lid, n.l. de onderdirecteur P. Suijkerbuijk, Leo Verpalen (Roosendaal), Piet Schrauwen en Harry van Oosterbosch en zeven zilveren jubilarissen : E. Beving Ant. Konings, directeur C. Schrauwen, J. Pas, L. Verstraaten, J. Schrauwen Jaczn. en J. Schrauwen Rzn. De zondag daarop vond in de parochiekerk een plechtige Eucharistieviering plaats die door enkele muzikanten van Nederland en Oranje werd opgeleusterd. Op het dat jaar te St. Willebrord gehouden solistenconcours behaalden het drumduo en het kwartet van Nederland en Oranje beiden een 1e prijs en de harmonie zelf nam met eenzelfde succes deel aan het bondsconcours te Bergen op Zoom.

De harmonie werd nog verrijkt met een majorettenpeloton, dat de echt-Rucphense naam „The Butterflies” kreeg en waarvoor

aanvankelijk mej. M. Batten uit Roosendaal en later mej. Simonie Tielen uit Roosendaal als instructrice werd aangetrokken. Minder rooskleurig verging het de drumband, die een verzoek deed uitgaan naar de Diocesane bond om in een lagere afdeling geplaatst te worden.

Het jaar 1977 werd weer een belangrijk jaar, niet alleen vanwege het herhaald succes van het trio Jan Pas, W. van Oosterbosch en J. Schrauwen op het solistenconcours te Bavel, maar ook volgde Jan Pas de heer Sprenkels op als instructeur van de drumband en viel het besluit de band met de aloude harmoniezaal „Het Wapen van Nassau” te verbreken. De vereniging vond een nieuw tehuis in het gemeenschapshuis „de Vaart”.

Langzaam beginnen bestuur en leden de voorbereidingen voor het eeuwfeest.

De toestand van de uniformen was van die aard dat het oorspronkelijk voornemen om deze in 1980 te doen vervangen, werd gewijzigd en op Koninginedag 1978 werden nieuwe uniformen aan de bevolking gepresenteerd.

Het overlijden van het ere-bestuurslid en oudste lid, de heer Jan Schrauwen Azn. enkele weken daarvoor, wierp wel een schaduw over deze gebeurtenis, maar Jan zou niet gewild hebben dat dit uitgesteld werd. De harmonie was zijn trots en zijn leven geweest; vele leden zullen op die dag met weemoed gedacht hebben aan deze harde werker voor hun vereniging en door zijn voorbeeld en dat van vele anderen geïnspireerd, zullen zij „Nederland en Oranje” voortzetten.

De toneelafdeling.

Tot nog toe hebben we geen aandacht besteed aan een facet van de harmonie, n.l. de toneelafdeling. Het staat vrijwel vast dat van de oprichting van de harmonie af door het bestuur en de leden toneelavonden werden georganiseerd. We vonden echter voor het eerst een bevestiging daarvan in de 2e jaargang van de Oudenbossche Courant 50). In januari 1908 werd door de harmonie een uitvoering gegeven, waarvan het programma als volgt luidde: 1. Manoeuvre-mars; 2. De tamboer van 't Achtste, voordracht; 3. Livuro de Bravo, drama in drie bedrijven; 4. Bella Eliza, Schotisch; 5. La Vestale, ouverture; 6. Theunus de kippendief, voordracht; 7. Stotteraar in soorten, kluchtspel; 8. Groot Comische Potpourri Populair; 9. Jaap Knol, voordracht en 10. Carnaval, polka-mars.

Het drama kreeg in de krant een slechte recensie, maar de auteur ervan, Jan van der Horst, onderwijzer te Zegge, sprong voor de regisseur en spelers in de bres. 51) We kunnen echter wel aanne-

men dat een voordracht als Theunis de Kippendief, die men in onvervalst Rucphens dialect kon doen horen, de Rucphenders beter lag dan een zwaar drama. Dit laatste poogde men in algemeen beschaafd Nederlands te brengen, maar dit lukte feitelijk nooit!

Het bestuurslid J. M. L. van Nispen was toen tevens leider van de toneelafdeling en dit is hij nog vele jaren gebleven. In verband met de financiële toestand van de harmonie moest zo zuinig mogelijk met de pecunia worden omgesprongen. De toneel- en muziekavonden waren niet alleen bedoeld om de donateurs en leden een genoegelijke avond te bezorgen, maar moesten zo mogelijk nog een verbetering van de kaspositie van de harmonie opleveren.

Dit bracht de leider van het toneel ertoe om nu en dan zelf een toneelstuk te schrijven of bevriende auteurs te vragen — zoals aan Jan v. d. Horst — tegen een sterk gereduceerde prijs een stuk af te staan.

Van de hand van Van Nispen is één drama bewaard gebleven en wel "De wraak eens Christen", een dramatische schets in 4 bedrijven. Het werd niet gedrukt, maar was alleen bestemd voor de Rucphense harmonie. Deze heeft het dan ook twee maal in studie genomen en opgevoerd. Het was een drama, dat we nu zouden kenmerken als een „draak”, maar toch genoot het publiek er in die tijd van, ook al lachte dit als er gehuild moest worden en omgekeerd. Men gaf gewoon wat de mensen verlangden en men ging met de geest van de tijd mee. Het stuk werd nog uitgeleend aan zusterverenigingen en op het eind van de twintiger jaren werd het b.v. nog te Waalwijk opgevoerd. Ook enkele blijspelen van de hand van Van Nispen zijn bekend; in „Ons Tooneel” werd o.a. een stuk "Cirkus Karwatski" afgedrukt met als ondertitel „Mundus vult decipi”. Ook dit stuk zal wel in Rucphen ten doop zijn gehouden.

Maar meer succes beleefden zijn voordrachten. In hoofdzaak staan zij in het teken van de drankbestrijding: „Mie Spa”, „Een oud-lid der natte gemeente” 52) enz.; deze voordrachten sloegen in hun tijd wel in, maar hebben nu alle betekenis verloren. Of ze toen veel hebben bijgedragen aan het doel waarvoor ze werden geschreven, wagen wij overigens te betwijfelen. Bekend is het verhaal dat in een naburige gemeente enkele voordrachten van Van Nispen in het kader van een actie voor het Kruisverbond 53) (in een café!) zouden worden opgevoerd. De auteur was hiervoor uitgenodigd maar beleefde een van de grootste desillusies van zijn leven. Wel werden de voordrachten uitstekend gebracht, maar het bleek dat de spelers eerst te veel gerstenat hadden gedronken, zodat wat echt moest *lijken*, echt *was*.

Veel bijval mochten ook „De Straatmuzikant” en „Leve de vooruitgang” 54) genieten; deze laatste voordracht werd meer dan 200 maal in Amsterdam gespeeld en „De Straatmuzikant” is in vele plaatsen in Noord-Brabant bekend geworden.

Kritiek op de betutteling van de burgers (ja, toen ook al!) kwam naar voren in „De nieuwe politieverordening of een slachtoffer van de groote hoeden”. 55).

De politiek werd ten tonele gebracht door Kobus en Krelis als „De Krantelezers”: op muziek kregen de rubrieken buitenland, binnenland en vooral de dorpspolitiek een beurt. Het is jammer dat maar enkele van deze duetten bewaard zijn gebleven. Ook andere dorpsgenoten, Frans J. Schrauwen en Adr. van den Eeden, schreven voordrachten en sommigen ervan verschenen eveneens in druk, nadat ze voor het Rucphense publiek waren uitgeprobeerd 56). Frans Schrauwen schreef ook voor de anderen meestal de muziek (als regel was het: „langzaam en met gevoel”). De Rucphense voordrachten vonden elders gretig aftrek. Toneelavonden waren jarenlang de hoogtepunten in het „culturele” leven van het dorp. Iedere Rucphender ging naar de „comedie”, maar er waren wel aparte avonden voor de dames en heren, want zo wilde mijnheer pastoor het en iedereen nam daar vrede mee. De kinderen mochten (gemengd!) 's zaterdagsmiddags de generale repetitie bijwonen voor 5 cent, met reductie voor grote gezinnen.

Tot 1925 regisseerde Van Nispen de stukken; tal van malen tekende en schilderde hij ook zelf de benodigde decors en coulissen. Daarna gingen deze taken over in handen van Hugo Stroop.

Ook de directeur A. J. Maas zette in 1930 een revue in elkaar, maar hij moest deze eerst omwerken omdat er enkele damesrollen in voorkwamen! Van ouds was het de gewoonte dat de pastoor eerst alle stukken ter inzage kreeg en er werd meermalen geschrapt en gecorrigeerd. Vooral pastoor A. Rops maakte hier veelvuldig gebruik van. Woorden als „kussen” en „zoenen” moesten onherroepelijk worden vervangen. Ook de burgemeester kreeg de stukken te lezen vóórdat hij de vergunning afgaf om de uitvoering te houden.

In het begin der dertiger jaren kwamen de voordracht- en duettenwedstrijden in zwang; ook de harmonie organiseerde vele van deze wedstrijden.

In 1938 gaf Hugo Stroop de leiding over aan een jongere kracht, Mar. van Nispen Jzn., onder wiens regie in 1941 nog een stuk met de toepasselijke titel „Schip in Nood” werd opgevoerd. Toen de harmonie de activiteiten neerlegde, gold dit ook voor de toneelafdeling.

Na de bevrijding begon men weer opnieuw, nu onder leiding van H. van Nispen Jzn. Voor de harmonie waren de toneeluitvoeringen in 1945 financieel een geweldig succes en de secretaris schreef enthousiast dat de uitvoering de harmonie alle eer aandeed. Na het vertrek van H. van Nispen nam Hugo Stroop de taak weer op zich. Maar de tijden veranderden en door de leden werd aangedrongen op gemengd toneel. Na rijp beraad — en na overleg met de geestelijk adviseur — meende het bestuur van de harmonie deze stap (nog) niet te mogen doen, want „het was een dure plicht der standvastige zeden om het gemengd toneel te mijden”.

Het jaarverslag over 1950 vermeldt dan dat „waarschijnlijk voor het eerst in haar 70-jarig bestaan de harmonie geen enkele toneeluitvoering heeft gegeven”. Nog eenmaal werd het geprobeerd in 1952; de twee daarop volgende jaren werden de toneelavonden vervangen door „bonte avonden” die best in de smaak vielen, tot dat ook de animo hiervoor wegebde. Het betekende het einde van dit onderdeel van „Nederland en Oranje”. Zeker is het dat enkele generaties Rucphenders er ontzettend van genoten hebben en dat de vereniging daarmee toen in een grote behoefte voorzag.

* * *

Een terugblik op honderd jaar muziekleven is niet alleen het oproepen van herinneringen aan de tijden van vroeger, waar menig ouder wordend mens met onverholen weemoed aan terugdenkt, maar is ook een blik naar de toekomst.

Het feestende leven zou in de Rucphense gemeenschap ondenkbaar zijn zonder de harmonie. Vele malen was de harmonie ook de vertolkster van het medeleven door de gemeenschap bij diverse gebeurtenissen: bij de verjaardagen en andere feestdagen van de leden van het Koninklijk Huis, bij gouden bruiloften, installatie van een burgemeester, bij priesterfeesten, bij familiereünies, bij de behouden terugkeer van militairen uit Indonesië. Zij gaf vele jaren acte de présence bij de optochten van de in 1906 in de parochie opgerichte H. Kindsheid, vergezeld de H. Familie op bedevaarten naar St. Willebrord en om in het andere uiterste te vallen: een carnavalsoptocht zonder muziek zou ondenkbaar zijn. Ze organiseerde op eigen initiatief tot 1930 de jaarlijkse verwelcoming van St. Nicolaas en ook het Oranjecomité vond zijn ontstaan in de harmonie.

Zij begeleidde velen ook op hun allerlaatste tocht.

De gehele Rucphense gemeenschap heeft in de loop van het honderdjarig bestaan van „Nederland en Oranje” meegewerkt aan haar ontwikkeling. De muzikaliteit bij enkele Rucphense families, leden van dit gezelschap, springt wel zeer in het oog: de Schrau-

wens, Verpaalens, Stroopen enz. enz. De liefde voor de harmonie ging van vader op zoon. Men vindt in de lijsten van bestuursleden en werkende leden steeds dezelfde familienamen.

De harmonie geeft niet alleen kleur aan het dorpsleven, maar is mede door het streven naar repertoirevernieuwing en verhoging van het spelpeil uitgegroeid tot een kweekplaats van goede muziekbeoefening.

Deze vorm van vrijetijdsbesteding heeft in de afgelopen eeuw aan duizenden veel genot geschonken en doet dit nog steeds. Niet voor niets werd onder de doelstelling van de vereniging in 1921 opgenomen: "Het begunstigen van gezellig verkeer en vermaak onderling".

Dank is de harmonie ook verschuldigd aan het gemeentebestuur, dat met subsidies en anderszins naar vermogen steunde. Ook op het Anjerfonds kon de vereniging meermalen een beroep doen. Veel is er in Rucphen in de afgelopen eeuw veranderd, 57) maar de harmonie Nederland en Oranje is blijven bestaan; zij heeft zich — soms misschien met veel moeite — steeds weten aan te passen. 1980 is een belangrijk jaar: weer zal de harmonie een aantal jubilarissen huldigen, en terecht, want tenslotte hebben trouwe leden de vereniging gemaakt.

C. A. I. L. van Nispen

- 1) Anton van Duinkerken, Nederlandsche Vromen van den Nieuwen Tijd (Hilversum, 1941), artikel over Cornelis Jacobus Voeten.
— Wat is het nu: een Rucphenaar of Rucphender? Iemand die geboren en getogen is in het dorp, noemt zich Rucphender, hoewel in de schrijftaal de benaming Rucphenaar veelal voorkomt. Ik houd mij aan wat mij in Rucphen zelf geleerd werd.
- 2) Liber memorialis van de R.K. Parochie Rucphen; het aantal zielen was exact 1217, waarvan 890 communicanten. Hiervan woonden er ongeveer 200 in Het Schijf, dat in 1882 een afzonderlijke parochie werd.
- 3) Gemeente-archief Rucphen (G.A.Ru) no. 1273.
- 4) De Grondwet 27 juni 1880.
- 5) idem 22 januari 1880.
- 6) G.A.Ru 1273 (verslag 1880).
- 7) De Grondwet 5 augustus 1879.
- 8) Gedenkboek Harmonie 1880—1930 (handschrift) aangevuld met gegevens uit Bevolkingsregister Rucphen 1880—1890, G.A.Ru 939.
- 9) Alphons Tonnaer, geboren te Thorn 19 november 1850, was als „commensaal” ingeschreven in het bevolkingsregister te Rucphen, G.A. Ru 939, bij de bakker Wilhelmus J. Verpalen op het adres A 5. Hij komt niet voor in het artikel „Muzikale Genealogie uit Thorn” in Gens Nostra van februari 1960, jg. 15, no. 2, welk artikel betrekking heeft op de familie Tonnaer, maar hij stamt ongetwijfeld uit dit muzikale geslacht.
- 10) De Grondwet 27 juni 1880 en 4 juli 1880.
- 11) Z.K.H. Prins Frederik (1797—1881) was de tweede zoon van Z.M. Koning Willem I.
- 12) De Grondwet 4 juli 1880 en ook Bijvoegsel Nieuwe Bredasche en Oosterhoutsche Courant 4 juli 1880; het juiste is niet na te gaan omdat blijkens mededeling van de Directeur van het Koninklijk Huisarchief te 's-Gravenhage dd. 26 maart 1979 geen archieven van de particulier secretaris en

- van de secretaris van de Hofhouding van Prins Frederik bewaard zijn gebleven; ook in de archieven van de Rentmeesters van Prins Frederik en hun opvolgers 1840—1932 in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch is over deze gift niets te achterhalen.
- 13) De Grondwet 5 september 1880.
  - 14) Dit oude vaandel is nog steeds aanwezig en wordt zorgvuldig in het repetitielokaal van de harmonie bewaard.
  - 15) Dagblad van Noord-Brabant 30 juli 1887; Johannes van Nispen was geboren te Etten 25 juli 1843; van 1869—1887 gemeentesecretaris van Rucphen.
  - 16) Deze „oud-Rucphenaar” is vermoedelijk de heer Aug. A. Antonissen, toen woonachtig te Sas van Gent, zoon van een van de oprichters Paulus Antonissen, en zelf jarenlang actief lid van „Nederland en Oranje”.
  - 17) Officiële feestgids der Muziekfeesten te Rucphen 1930.
  - 18) Jacobus Willems, geboren 17 september 1850 te Sprundel, vestigde zich in juni 1882, komende van Heeze, te Rucphen, alwaar hij hoofd der school werd als opvolger van W. C. van den Wildenbergh.
  - 19) Johannes Marinus van den Bergh, geboren te Oudenbosch 28 september 1882, overleden aldaar 2 augustus 1965.
  - 20) Dit is vermoedelijk in 1894 geweest; Wenc. Stroop verbouwde bij zijn huwelijk in dat jaar de bestaande boerderij tot wagenmakerij/café/woonhuis en noemde het café: „Het Wapen van Nassau” toen de harmonie „N.e.O.” hier definitief de harmoniezaal vestigde.
  - 21) De Grondwet 17 augustus 1905; zie ook Dagblad van Noord-Brabant voorheen Nieuwe Bredasche Courant 18 augustus 1905.
  - 22) De Grondwet 3 september 1905.
  - 23) G. C. A. Juten, pr., „De Parochiën in het Bisdom Breda”, aflevering Rukven (Bergen op Zoom, 1925), p. 18; zie ook De Grondwet 13 juli 1905.
  - 24) Willem Geerts, geboren 29 maart 1890 te Boekel, directeur boterfabriek, vestigde zich 2 april 1918 vanuit Roosendaal te Rucphen; hij vertrok 1 september 1922 naar Made en Drimmelen; was van 1918 af secretaris van de harmonie en na zijn vertrek uit Rucphen erelid van N.e.O. In Rucphen was hij verder dirigent van het R.K. Zangkoor. Overleed te Made op 10 augustus 1963.
  - 25) Michiel van Kalmthout, geboren te Rucphen 8 september 1862, overleden aldaar 4 juni 1928.
  - 26) De Grondwet 15 juni 1920.
  - 27) Alsvoor.
  - 28) Op de grammofoonplaat (EP) van het begin der 60er jaren „Marines on Parade”, door de Marinierskapel der Koninklijke Marine uitgebracht, is de (Rucphensche) Feestmars een der vier „beroemde” Nederlandse marsen, die door de kapel werden uitgevoerd.
  - 29) In A. J. M. Hezemans, „Rucphen in oude ansichten” (Zaltbommel, 1972) is een foto van de harmonie Nederland en Oranje opgenomen (no. 14) uit deze periode. De namen van de bestuurs- en werkende leden zijn daarbij genoemd.
  - 30) Johannes Wilhelmus Victor Verpaalen, geboren te Rucphen 20 januari 1886, overleden te Etten en Leur 21 mei 1928.
  - 31) Marinus Gerardus Vos, geboren te Roosendaal 7 april 1876, landbouwer te Rucphen; was een periode wethouder en vele jaren lid van de gemeenteraad en lid van het R.K. kerkbestuur. Overleden te Roosendaal 30 maart 1945. Het Gedenkbok 1880—1930 zegt dat de harmonie van hem morele en financiële steun overvloedig heeft ontvangen.
  - 32) G.A.Ru 15; Raadsnotulen Rucphen, vergadering 9 augustus 1926; de beraadslagingen werden in een geheime vergadering gehouden naar aanleiding van een schrijven van de Technisch ambtenaar van de Provinciale Waterstaat te Oudenbosch omtrent het innemen van de provinciale

- weg bij gelegenheid van de kermis. Een schrijven van A. de Weert en 26 anderen om de straatkermis weer in te voeren werd in de vergadering van 25 juni 1927 behandeld, zonder resultaat. - Ik kan mij nog herinneren dat in 1927, het eerste jaar dat de kermis geen doorgang vond, een groep jongelui, die het met de (meerderheid van de) gemeenteraad blijkbaar niet eens was, de ruiten van het gemeentehuis ingooide.
- 33) Marinus Schrauwen, geboren te Rucphen 29 oktober 1853, overleden te Rucphen 26 december 1940.
- 34) Josephus Verpaalen, geboren te Rucphen 14 juli 1860, overleden te Rucphen 24 juni 1941.
- 35) Gedenkboek t.g.v. het gouden jubilé der Harmonie „Nederland en Oranje”, in handschrift aanwezig in het archief der vereniging; zie ook Officiële Feestgids.
Voor een verslag van het feest: Dagblad van Noord-Brabant 16 augustus 1930, De Zundertsche Courant 26 juli 1930 en De Grondwet 16 en 19 augustus 1930.
Zie ook A. J. M. Hezemans, Rucphen in oude ansichten (Zaltbommel, 1972) waar onder nr. 15 een foto van het defilé door de deelnemende muziekkorpsen is opgenomen.
- 36) Tot dan toe kregen de muziekverenigingen van Rucphen gezamenlijk f 300,— subsidie uit de gemeentekas.
- 37) Johannes Marinus Lambertus van Nispen, geboren te Rucphen 25 februari 1880, overleden aldaar 29 oktober 1939.
- 38) Zie beknopt overzicht van de Harmonie Nederland en Oranje vanaf 1 maart 1942 - 6 december 1944 in archief N.e.O.
- 39) Officiële Feestgids der Muziekfeesten te Rucphen t.g.v. het 70-jarig bestaan der R.K. K.E. Harmonie „Nederland en Oranje”.
- 40) Hier klopt iets niet; Van den Wildenbergh was in 1930 25 jaar bestuurslid en 20 jaar later 50 jaar. Het kan zijn dat men in 1930 een „vergeten” feest heeft gevierd of dat men in 1970 de tel kwijt geraakt was.
- 41) Officiële feestgids der Muziekfeesten t.g.v. het 75-jarig bestaan van de R.K. K.E. Harmonie Nederland en Oranje; zie ook dagblad De Stem 16 juli 1955, 30 juli 1955 en 2 augustus 1955.
- 42) Adrianus Cornelis van den Wildenbergh, geboren te Rucphen 5 mei 1877, overleden te Rucphen 30 april 1956, gemeentesecretaris van Rucphen van 1907—1924 en in Rucphen nadien nooit anders genoemd dan „d'n ouwe sik” Zijn record van de duur van het bestuurslidmaatschap is nog niet gebroken. Van 1905 tot zijn overlijden was hij bestuurslid, van 1918—1953 penningmeester (zie ook noot 40).
- 43) Adrianus Joannes Maas, geboren 2 september 1893 te Tilburg, sinds augustus 1923 gevestigd in Roosendaal. Met zijn overlijden verloor het muziekleven van de regio een van de meest bekende en bekwame figuren op muziekgebied. Hij begon zijn muzikale loopbaan bij de kapel van het 3e Regiment Infanterie in 1913 te Bergen op Zoom; deze kapel werd in 1923 opgeheven. Spoedig werd Maas bekend als directeur van verschillende korpsen, o.a. Erato, Roosendaal, R.K. Gemengd Koor Roosendaal, St. Cecilia te Nispen, De Gildezonen te Roosendaal, Kunst Na Arbeid te Het Schijf enz. Zeer grote bekendheid verkreeg hij als componist. Bekende marsen van zijn hand zijn: Holland jubelt, Je Maintiendrai, Jubelklanken, KaVeeWee-mars, De K-XVIII, De Pelikaan, Scheldgalm, Waroubi, Wij zijn vrij, Zigamars. Verder de ouverture „Yvonne”; de Mars-potpourri „Daar komen ze aan” en de 1e en 2e Strauss-Walsen-potpourri. Maas bespeelde practisch alle blaasinstrumenten, piano, cello, accordeon en meerdere snaarinstrumenten. Landelijk genoot hij bekendheid als een der hoofdfiguren van de Ned. Bond van Mondaccordeonverenigingen. Zie ook nog: A. J. G. Buijsen „De harmonieën in het Roosendaalse muziekleven” in De Ghulden Roos, jb. no. 29 (1969) en dezelfde „De ontwikkeling van zang-, toneel en revueverenigingen in

- Roosendaal en Nispen in de jaren 1880 tot 1940" in De Ghulden Roos, jb. no. 32 (1972).
- 44) Officiële feestgids der Muziekfeesten te Rucphen t.g.v. het 80-jarig bestaan der R.K. K.E. Harmonie „Nederland en Oranje”.
  - 45) Johannes Marinus Uitdehaag, geboren te Roosendaal 3 februari 1894, overleden te Rucphen 5 januari 1966.
  - 46) Jan Schrauwen, geboren 15 september 1885 te Rucphen, overleden te Roosendaal 23 april 1978, begraven te Rucphen 27 april 1978. Zijn bidprentje vermeldt (naast zijn 50-jarig kosterschap): „zijn muzikale talenten heeft hij niet in de grond verborgen, maar gebruikt in de harmonie N.e.O., in de Bejaardenbond en in de eredienst der kerk”. „Jan kende de mensen, hield van hen en zweeg over hen...”; zie ook dagblad De Stem van 24 april 1978.
  - 47) Andere muziekgezelschappen in de gemeente zijn: fanfare Kunst na Arbeid te Het Schijf (opgericht 1936), fanfare Door het Volk, voor het Volk te Sprundel (opg. 1890), fanfare De Eendracht te St. Willebrord (opg. 1925) en harmonie St. Cecilia te Zegge (opg. 1914).
  - 48) Programma bij gelegenheid van het door de R.K. Kon. Erk. Harmonie Nederland en Oranje te geven Bondsconcours op 26 en 27 juni 1965 te Rucphen.
  - 49) Programma bij gelegenheid van het 90-jarig bestaan R.K. K.E. Harmonie Nederland en Oranje van 19 t/m 27 sept. 1970; zie ook dagblad De Stem 18 augustus 1970.
  - 50) Oudenbossche Courant 22 januari 1908.
  - 51) idem 29 januari 1908 en 5 februari 1908.
  - 52) Mie Spa, anti-alcoholische voordracht voor één dame (bekroond), uitgave T. de Leeuw & Zn, Rotterdam; Een oud-lid der natte gemeente, humoristische drankbestrijdersvoordracht voor één heer, uitgave W. Bergmans te Tilburg.
  - 53) Voor het probleem rond het drankmisbruik in het algemeen en over het Kruisverbond in het bijzonder: dr. J. G. L. Theunisse, Jan Frederik Vlekke 1848—1903 (Tilburg, 1966), p. 201—285 en dr. L. C. W. J. M. ten Horn-van Nispen, Jan B. M. van Besouw. Een sociaal geïnspireerd ondernemer rond 1900 (diss. Tilburg 1971), p. 56—63.
In de parochie Rucphen werd 7 oktober 1903 een afdeling van het Kruisverbond opgericht.
  - 54) De Straatmuzikant, humoristische solo-scene voor één heer, uitgave T. de Leeuw & Zn te Rotterdam; Leve de Vooruitgang, komische voordracht voor één heer, uitgave W. Vorrsselmans, Zundert.
  - 55) De nieuwe politieverordening, komische scene voor drie personen, uitgave W. Bergmans te Tilburg.
  - 56) Van F. J. Schrauwen zijn uit die periode o.a. bekend Twee vroolijke landloopers, komisch duet voor twee heren, uitgave J. D. Dijk te Groningen; Een klein abuis, komische scene voor twee heren, uitgave J. D. Dijk te Groningen.
Van A. v. d. Eeden: De Vroolijke Molenaarsknecht, komische voordracht voor een heer, uitg. J. Vink Pzn. te Beverwijk.
  - 57) Zie de korte inleiding van A. J. M. Hezemans in zijn „Rucphen in oude ansichten” (Zaltbommel, 1972).

N.B.

Deze bijdrage kwam tot stand met de welwillende medewerking van vele Rucphenders. In het bijzonder dank ik de secretaris van „Nederland en Oranje”, de heer Jos Konings en het oudste lid en erelid, de heer Hugo Stroop. Van eerstgenoemde kreeg ik o.m. alle aanwezige notulen en jaarverslagen ter inzage, terwijl de heer Stroop mij vele herinneringen vertelde, die ik grotendeels in de bijdrage heb verwerkt.

v. N.